

Foto: Anne Ragnhild Thomlevold

Kartlegging av flaskehalser i økologisk landbruk i Nord-Norge

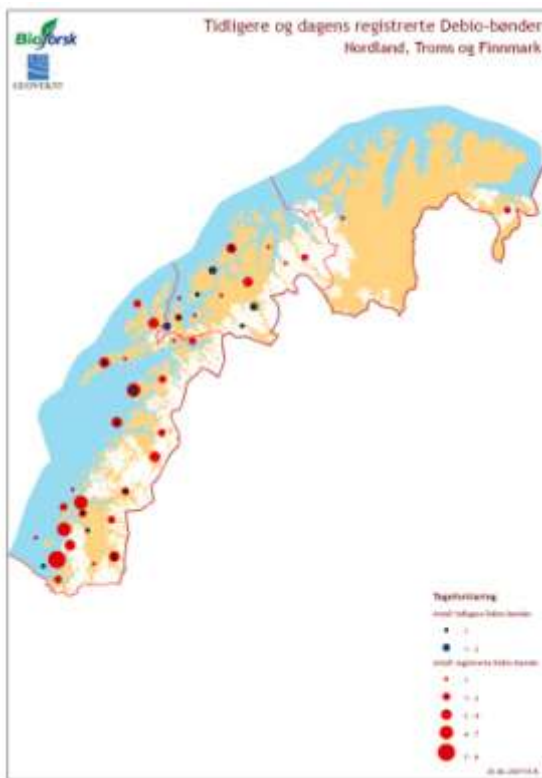
Anne Ragnhild Thomlevold, Bastian Hoffmann, Vibeke Lind og Ronald Bjøru
Bioforsk Nord Tjøtta
Kontaktperson: anne.ragnhild.thomlevold@bioforsk.no

I perioden 2002-2006 var det i Nordland fylke flere som meldte seg ut av Debio-ordningen som økologiske bruk enn som meldte seg inn. Trenden er den samme for Troms og Finnmark. Samtidig er Nord-Norge langt fra målet som Regjeringen har satt for økologisk landbruk.

Med bakgrunn i dette ble det høsten 2006 satt i gang en spørreundersøkelse for å kartlegge flaskehalser i økologisk landbruk i Nord-Norge, samt synliggjøre årsakene til at ikke flere legger om. Spørreundersøkelsen gikk ut til bønder i Nordland, Troms og Finnmark.

Utvalget av bønder består av alle Debio-registrerte brukere i de tre nordligste fylkene per 31.12.2006, og alle brukere som meldte seg ut av Debio-ordningen mellom år 2002-2006 i samme område. I tillegg foretok vi et tilfeldig utvalg av de over 4000 konvensjonelle bøndene vi fikk navn på fra Statens Landbruksforvaltning.

Selv om den økologiske bonden er allsidig, driver flesteparten med storfe melkeproduksjon, ammeku/kjøttfe, og/eller sau, og/eller potet. Av de tidligere økologiske bøndene er det ingen som driver med storfe melkeproduksjon. De fleste driver med flere forskjellige aktiviteter på gården, men småfe og potet dominerer type drift. De konvensjonelle bøndene driver i hovedsak med sau og storfe kjøtt/melk (lite ammeku), og en kan anta at disse har en mer ensidig og spesialisert driftsform enn økologiske og tidligere økologiske bønder.

Geografisk spredning av tidligere og dagens Debio-registrerte bønder som svarte på spørreundersøkelsen. Nordland, Troms og Finnmark. Kartplott

Økologiske og konvensjonelle bønder vektlegger forskjellige problemer knyttet til økologisk landbruk. Vi spurte om det finnes flaskehals i økologisk landbruk som bøndene ser på som spesielt viktige. På en del av flaskehalsene svarte disse to gruppene bønder svært ulikt. Der økologiske bønder framhever flaskehals forbundet med eksterne forhold (ytre rammebetingelser og sosiale forhold/rådgivning), framhever

konvensjonelle bønder flaskehals tilknyttet drift og produksjon på det enkelte bruk.

Rammebetingelser som "merpris på økologiske produkter er for lav" og "uforutsigbar landbrukspolitikk" er de viktigste flaskehalsene for økologiske bønder. For tidligere Debio-registrerte bønder er "mangel på egen gjødsel" og "dokumentasjon/inspeksjon" de viktigste flaskehalsene. Den største forskjellen fra økologiske bønders svar på flaskehals er dokumentasjon/inspeksjon, da denne flaskehalsen kommer lengre ned på lista til de økologiske bøndene. I stedet er "uforutsigbar landbrukspolitikk" en viktig flaskehals for økologiske bønder, noe som ikke gjelder prioriteringene til tidligere økologiske bønder.

Flaskehalsene konvensjonelle bønder oppfatter som de viktigste i økologisk landbruk er "reduksjon i avling", "arbeidskrevende" og "manglende forståelse". Den største forskjellen mellom konvensjonelle og økologiske bønder er de konvensjonelle bøndenes tro på at økologisk landbruk er "arbeidskrevende". Denne flaskehalsen kommer langt ned på listene til de økologiske og tidligere økologiske bøndene.

Undersøkelsen avdekker blant annet følgende:

- Det er ingen signifikant forskjell på jordtypen på økologiske og konvensjonelle gårdsbruk. Alle har i hovedsak organisk/myrjord og/eller sandjord
- Bønder som ikke er medlem av LFR mangler rådgivning/hjelp og faglig støtte i høyere grad enn medlemmer
- Offentlige tilskuddsordninger er viktigere for bønder under 50 år enn for bønder over 50 år
- Manglende nettverk/ensomhet er et større problem for bønder over 50 år enn for bønder under 50 år
- En overvekt av bønder under 50 år har arbeid utenfor gården, mens en overvekt av bønder over 50 år har ikke arbeid utenfor gården

- Regelverket for økologiske landbruk er i større grad et problem for småfebønder enn det er for storfebønder
- Mangel på egen gjødsel er en viktig flaskehals for småfebønder
- Flere økologiske storfebønder enn småfebønder føler manglende aksept for økologisk drift i sitt nærmiljø
- Flere bønder som ikke har arbeid utenfor gården sier at manglende nettverk er en flaskehals enn bønder som har arbeid utenfor gården
- Konvensjonelle bønder tror det vil være behov for større investeringer ved omlegging enn det økologiske bønder gir uttrykk for i undersøkelsen
- Økologisk plantemateriale er et problem for mange økologiske bønder da det er dårlig informasjon om hvor det kan kjøpes, det er en høy merpris, og det er for lite tilgjengelig materiale
- Ulike tilskudd ved økologisk drift kan gi økt økonomisk utbytte til tross for avlingsnedgang/stabil avling og redusert/stabilt produksjonsutbytte

Viktige faktorer for at tidligere Debio-registrerte bønder skulle ha fortsatt med økologisk primærproduksjon er mulighet for å få/kjøre ekstra husdyrgjødsel, bedre tilskuddsordninger, og høyere merpris på økologiske produkter. Videre hadde det vært vesentlig for dem å få bedre faglig støtte og rådgivning. Likevel hevder 38 % av de tidligere økologiske bøndene at de fortsatt driver økologisk, men ikke er innmeldt i Debio.

Konvensjonelle bønder legger i hovedsak vekt på faktorer som har med økonomi å gjøre dersom de skulle vurdere å gå over til en økologisk driftsform.

7 % av de økologiske bøndene har planer om å gå over til konvensjonell drift, mens 13 % vet ikke hva de vil gjøre i framtida. 47 % av de tidligere økologiske bøndene vurderer å gå

tilbake til økologisk drift. Av konvensjonelle bønder er det hele 34 % som har vurdert å legge om til økologisk.

Om målet om 15 % økologisk matproduksjon skal nåes, vil kunnskapen om de problemene som oppleves av næringen selv være et viktig utgangspunkt. Kunnskap om flaskehalser bør være nyttig for FoU, rådgivningsapparatet, fylket og Debio i det videre arbeidet med økologisk landbruk.

Kontakt redaktøren:

Anne Ragnhild Thomlevold
Bioforsk Nord Tjøtta, 8860 Tjøtta
Tlf.: 93 49 94 70

E-post: anne.ragnhild.thomlevold@bioforsk.no

Fagredaktør denne utgaven:
Forskningsleder Ronald Bjørn, Bioforsk Nord Tjøtta

Ansvarlig redaktør:
Forskningsdirektør Nils Vagstad, Bioforsk

ISBN 978-82-17-00248-2

www.bioforsk.no

Bioforsk:

Trygg matproduksjon, rent miljø og økt verdiskapning basert på langsiktig ressursforvaltning

- Lokalisert over hele Norge
- Organisert i sju sentra
- 500 medarbeidere
- Omsetning 320 mill. kr

Bioforsk, Fr. A. Dahlsvei 20, 1432 ÅS
Tlf. 03 246 / 406 04 100
Faks. 63 00 92 10
post@bioforsk.no